

**3 ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫ
РАССУДЗІЦЬ ГАСПАДАРЧЫ СУД**
2 стар.

**ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ
МІСТЭР ЦІН, КІТАЙСКІ "ПАН"**
2 стар.

**ВЕСТКІ З ТАВАРЫСТВА "РАДЗІМА"
АБСТАВІНЫ МЯНЯЮЦА — "РАДЗІМА" ЗАСТАЕЦА**
3 стар.

**ПАДРАБЯЗНАСЦІ
БЕЛАРУСКІ СЦЯГ НА КІЛІМАНДЖАРА**
3 стар.

**СПАДЧЫНА
КАРОЛЬ МІНДОЎТ І ДЗЕЦІ**
4 стар.

**Францішак СКАРЫНА ў
СЛАВЯНСКІМ СВЕЦЕ**
4 стар.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

5-6 стар.

**ВЕСТКІ З СУПОЛАК
Канстанцый БУЛО ЗАХАПЛЯЮЦА
ВА УКРАЇНЕ**

7 стар.

ФОТАВАНДРОЎКА ПА ПАЛЕССІ

8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦА ў 48 КРАЇНАХ

Голас Радзімы

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

21 жніўня 2003 года, № 34 (2852)

Цана 170 рублёў

E-mail: golos_radzimy@tut.by

Хроніка жыцця

Унікальныя Лекі са скідзеля

На Гродзенскім заводзе мед-
рэпартаў у Скідзелі ў рамках
дзяржаўнай навукова-тэхні-
чнай праграмы "Амінакісла-
лы" вучоныя Беларускага
дзяржаўнага медыцынскага
універсітэта, Інстытута
фізіка-арганічнай хіміі і
Інстытута біяхіміі Нацыя-
нальнай акадэміі навук Бела-
русі асвойваюць вытвор-
часць новых відаў лекаў.

Асновай для стварэння лека-
вых прэпаратаў новага пакален-
ня з'яўляюцца высокакачышчаныя
амінакіслоты. У свеце аналагі-
чныя вытворчасці існуюць толькі
ў Японіі і ЗША.

НА ЗДЫМКУ: на ўчастку па вы-
пуску лекавых прэпаратаў.

ГІМНАЗІЯ ДЛЯ ВУНДЭРКІНДАЎ

Лужаснянская школа-гімназія
пад Віцебскам стала прытул-
кам для асабліва адораных
дзяцей з усёй вобласці.

Аднак прыдзвінскі край на-
столькі багаты талентамі, што
яны не змаглі ўмясціцца ў адных
сценах. Таму па рашэнні по-
лацкіх гарадскіх улад з новага
навучальнага года ў Полацку для
здольных і таленавітых дзяцей
заўночна-заходняй часткі
Віцебшчыны адкрываецца
гімназія для вундэркіндаў. Педа-
гогі сюды падбіраюцца на кон-
курснай аснове.

У ПАМЯЦЬ АБ ВАЙНЕ

Да 60-годдзя вызвалення Бела-
русі ад нямецкіх захопнікаў у ра-
ёне перасячэння вуліцы Енісейс-
кай з Партызанскім праспек-
там у Мінску плануецца адк-
рыць скульптурны комплекс
"Беларусь партызанская".

Як паведамлілі ў Камітэце архі-
тэктуры, горадабудаўніцтва і

землеўладкавання, праект зна-
ходзіцца ў стадыі распрацоўкі.

ПЕРАМОГ — АДПАЧНІ

Шэсць дзён адпачынку і забавы
у аздаравленчым лагеры "Ла-
гойскі" правялі пераможцы
рэспубліканскага конкурсу
"Асновы спажывецкіх ведаў"
для старшакласнікаў, які арг-
анізавала Беларускае тавары-
ства аховы спажывецкай.

Мінчане — вучні сярэдняй
школы № 44 — у гэтым турніры
занялі другое месца і сталі
ўдзельнікамі спецыялізаванага
атрада. Вярнуўшыся дадому, яны
дзяліліся ўражаннямі з бацькамі
і сябрамі пра насычаную куль-
турную праграму, падрыхтава-
ную для іх адпачынку на лоне
прыроды, і нават напісалі сачы-
ненне на тэму: "Маё жыццё ў ат-
радзе". Як самыя сапраўдныя
спажывецы, падлеткі крытычна
ацанілі ўмовы і арганізацыю лаг-
ернага быту. І як усе дзеці,
радаваліся зносінам з равесні-
камі, гулялі, купаліся, загаралі,
замацоўвалі веды аб сваіх пра-
вах і дзяліліся атрыманым вопы-
там з новымі сябрамі. У цэлым
эсперымент удаўся і працяг буд-
зе. У наступным годзе.

У Еўропе спякота, А ў нас дажджы

У Францыі, Швейцарыі, Італіі,
Вялікабрытаніі і Германіі тэм-
пература сёлета затрымалася
на адзнацы 40 градусаў.

Што датычыць Беларусі, то,
як паведаміла галоўны сіноп-
нык Гідраметцэнтра Вольга Фя-
дотава, спякота краіну абміну-
ла, і ў бліжэйшы час надвор'е
будзе няўстойлівае, з каротка-
часовымі дажджамі і навальні-
цамі. Тэмпература падымецца
да 25, а ў некаторых месцах і
да 28 градусаў. Але заходнееў-
рапейская гарачыня нам не паг-
ражае.

БАБУЛІНА ПАМОЧНИЦА

Рэгіна Грыгор'ева з Гомеля пра-
вляла летнія канікулы ў бабулі
на дачы, дзе з задавальненнем
вырошчвала кветкі, у тым
ліку і такія.

Падрыхтавала Ніна ЦІМАШОК.

наша марка

БЛАКІТНАВОКІ СКАРБ

Беларускі лён ва ўсім свеце славіцца здаўна.
Аднак не многія гаспадаркі могуць пахваліцца
прыгожымі блакітнавокімі палеткамі.
Калгас "Герой працы" Магілёўскага раёна
з'яўляецца насенняводчай гаспадаркай па вы-

рошчванні лёну. Сёлета гэтай культурай за-
нята 80 гектараў.
НА ЗДЫМКАХ: трактарыст Уладзімір ВАСІЛЬ-
ЕУ на камбайне ЛК-4 убраў больш за 25 гекта-
раў ільну.

беларусь — расія

АДЗІНЫМ ПЛАЦЕЖНЫМ СРОДКАМ СТАНЕ РУБЕЛЬ

Пытанні ўзаемадзеяння ўрадаў і цэнтральных банкаў Беларусі
і Расіі разгледжаны на пятым пасяджэнні Беларуска-Расійскай
сумеснай рабочай групы па распрацоўцы прапановы аб стварэнні
адзінага эмісійнага цэнтра Саюзнай дзяржавы.

Яно адбылося ў Маскве з
удзелам старшыні праўлення На-
цыянальнага банка Рэспублікі Бе-
ларусь Пятра Пракаповіча,
міністра фінансаў Рэспублікі Бела-
русь Мікалая Корбута, намесніка
старшыні ўрада — міністра фінан-
саў Расіі Аляксея Кудрына, стар-
шыні Банка Расіі Сяргея Ігнацьева,
іншых прадстаўнікоў урадаў і
цэнтральных банкаў дзвюх краін.
Аб гэтым паведаміла ўпраўленне
інфармацыі Нацбанка Беларусі.

У ходзе абмеркавання быў ў
цэлым адобраны дапрацаваны
праект Пагаднення паміж урадам
Рэспублікі Беларусь, Нацыяналь-
ным банкам Рэспублікі Беларусь і
ўрадам Расійскай Федэрацыі,
Цэнтральным банкам Расійскай
Федэрацыі аб скарыстанні рубля
Расійскай Федэрацыі ў якасці
адзінага законнага плацежнага
сродку на тэрыторыі Рэспублікі
Беларусь. Акрамя таго, удзельнікі
пасяджэння прынялі да ведама
інфармацыю цэнтральных банкаў
Беларусі і Расіі аб узгадненні ў
асноўным праекта Пагаднення
паміж Нацыянальным банкам
Рэспублікі Беларусь і Цэнтраль-
ным банкам Расійскай Федэрацыі
аб парадку вызначэння ліміту
прыросту асноўнай часткі акты-
ваў Нацыянальнага банка Рэспу-
блікі Беларусь і аб іх гатоўнасці
завяршыць работу над дакумен-
там да канца жніўня.

Удзельнікамі пасяджэння пры-
нята рашэнне завяршыць да кан-
ца жніўня 2003 года работу над
праектам Пагаднення аб парадку
ўрэгулявання ўзаемных патраба-
ванняў і абавязацельстваў у вы-
падку спынення дзеяння Пагад-
нення паміж урадам Рэспублікі
Беларусь, Нацыянальным банкам
Рэспублікі Беларусь і ўрадам Ра-
сійскай Федэрацыі, Цэнтральным
банкам Расійскай Федэрацыі аб
скарыстанні рубля Расійскай Фе-
дэрацыі ў якасці адзінага закон-
нага плацежнага сродку на тэры-
торыі Рэспублікі Беларусь.

На пасяджэнні было даручана
міністрам фінансаў дзвюх
краін у 10-дзённы тэрмін пра-
весці перамовы па падрыхтоўцы
да падпісання праекта Пагаднен-
ня па ўскосным падаткаабкла-
данні, прапрацаваць іншыя пы-
танні ў сферы падаткова-бюд-
жэтнай палітыкі, звязаныя з па-
гадненнем аб скарыстанні ра-
сійскага рубля ў якасці адзінага
законнага плацежнага сродку на
тэрыторыі Беларусі.

Наступнае пасяджэнне Бела-
руско-Расійскай сумеснай рабо-
чай групы па распрацоўцы пра-
пановы аб стварэнні адзінага эмі-
сійнага цэнтра Саюзнай дзяржа-
вы прызначана правесці ў Маск-
ве 25 жніўня 2003 года.

алімпіяда-2004

СПЕРНІКАЎ БУДЗЕ БОЛЬШ

У чарговых Алімпійскіх гуль-
нях, якія адкрыюцца ў Афінах
роўна праз год, будзе ўдзельні-
чаць рэкордна вялікая коль-
касць краін...

Днямі прэзідэнт Міжнароднага
алімпійскага камітэта Жак Паге пад-
пісаў запрашэнні для НАКАў 201 краі-
ны свету. Сёлета ўдзельнічаць у Гуль-
нях выказалі намер нават такія краі-
ны, як Кірыбаці і Усходні Цімор. Акра-
мя таго, магчыма, на Алімпіяду пры-
едуць каманды Афганістана і Ірака —
тады колькасць краін-удзельніц па-
вялічыцца да 203.

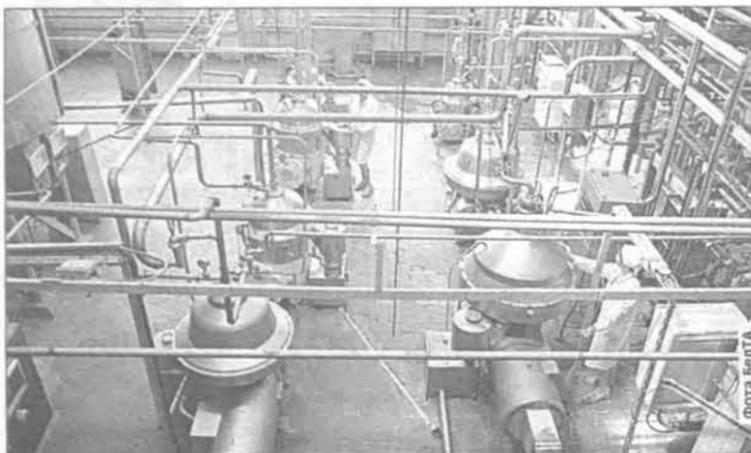
У нас ліцэнзіі заваявалі пакуль
толькі 46 спартсменаў, мяркуюцца ж,
што ў Афіны паедзе каля 300 бела-
рускіх атлетаў. Тым не менш, калі на
папярэдніх Алімпіядах беларускія
спартсмены заваёўвалі ўзнагароды
ў 10 відах спорту, то зараз поспех
прагназуецца ў 19 відах.

ЯШЧЭ АДЗІН РЫВОК

Сярод кандыдатаў на ўдзел у
XXVIII летніх Алімпійскіх гульнях
бронзавы прызёр Алімпійскіх
гульняў у Сіднэі цяжкаатлет Сяр-
гей ЛАЎРЭНАЎ.

знак якасці

САКРЭТЫ «БЕЛЛАКТА»

Прадукцыя Ваўкавыскага ААТ «Беллакт» карыстаецца павышаным попытам у пакупнікоў. Камбінат адзіны ў краіне спецыялізуецца на вытворчасці дзіцячага і дыетычнага харчавання. Усяго тут выпускаецца да 25 відаў дзіцячага харчавання.

Завод аснашчаны камплектным тэхналагічным, халадзільным і энергетычным абсталяваннем вытворчасці заходнееўрапейскіх фірм (Альфа-Лаваль, Ніра-Атамасер, Вестаралія і іншых) і характарызуецца высокай ступенню механізацыі і аўтаматызацыі тэхналагічных працэсаў.

У гэтым годзе прадпрыемства сумесна з Маскоўскім інстытутам дзіцячага харчавання прыступіла да распрацоўкі сухога малочнага прадукту з лактозой для кармлення дзяцей з першых дзён жыцця да аднаго года. Таксама распрацоўваецца сухі нізкакалорызны прадукт. Неабходнасць у гэтай прадукцыі вельмі вялікая.

НА ЗДЫМКАХ: у цэхах прадпрыемства.

бізнес-клуб

МТЗ РЫХТУЕ «ПРАРЫЎ» НА БАЛКАНЫ

Маштабную прэзентацыю сваёй прадукцыі ў Харватыі рыхтуе Мінскі трактарны завод. «Стальныя арматы» розных мадэляў, сабраныя ў беларускай сталіцы, адправяцца ў балканскую краіну.

Там яны не толькі стануць экspanатамі адразу чатырох во-

сеньскіх сельгасвыстаў, але і прадеманструюць свае магчымасці ў палявых умовах.

Аграрны сектар эканомікі Харватыі, які пераадолеў крызіс, выкліканы вайной на тэрыторыі былой Югаславіі, цяпер на пад'ёме. Штогадовую патрэбу мясцовых сялян у трактарнай тэхніцы спецыялісты ацэньваюць у 800 адзінак. Мінчане падлічылі, што могуць разлічваць на пастаўку 150 трактароў, пацясніўшы канкурэнцыю, асноўныя з якіх — чэхі.

жыццёвыя сюжэты

МІСТЭР ЦІН, КІТАЙСКІ «ПАН»

У БЕЛАРУСКІМ САЎТАСЕ ВЫРОШЧВАЕ ЭКЗАТЫЧНУЮ ГАРОДНІНУ

Лёс у Цін Фу Хэ, жыхара кітайскага горада Сучжоў, тыповы для шматлікіх яго сусайчыннікаў, якія раз'ехаліся па свеце ў надзеі зарабіць капітал, які б дазволіў іх сем'ям жыць бязбедна. У пачатку дзевяностых, адклаўшы ўбок інстытуцкі дыплом прафесійнага эканаміста, Цін падаўся ў далёкую Маскву, дзе некаторы час не без поспеху збываў расіянам модны айчынны шырпатрэб на адным з рэчавых рынках. Камерцыйны поспех галавы сям'і абцягваў ажыццяўленне многіх мар. Аднак крмінальны нораў сучаснай расійскай сталіцы ў момант пазбавіў Ціна практычна ўсіх сродкаў...

з прэс-канферэнцыі

РАССУДЗІЦЬ ГАСПАДАРЧЫ СУД

Вышэйшы гаспадарчы суд — адна з найважнейшых галін выканаўчай улады. Ад яго паспяховай працы залежаць і фінансавая бяспека дзяржавы, і прававая абарона суб'ектаў гаспадарання. Як гэта раўнавага ажыццяўляецца, на сустрэчы з журналістамі ў Нацыянальным прэс-цэнтры расказаў старшыня Вышэйшага гаспадарчага суда Рэспублікі Беларусь Віктар КАМЯНКОЎ.

Разглядаючы дзейнасць гаспадарчых судаў, сказаў В.Камянкоў, можна казаць аб прафесійным і годным падтрыманні законнасці, парадку і справядлівасці ў эканамічных адносінах, гарантаванай судовай абароне суб'ектаў прадпрыемстваў і дзейнасці ўсіх форм уласнасці і інтэрэсаў дзяржавы. На працягу апошніх гадоў назіраецца павелічэнне колькасці зваротаў суб'ектаў прадпрыемстваў дзейнасці па абароне сваіх правоў. Толькі ў першай палове бягучага года ў гаспадарчыя суды паступіла больш за 19 тысяч заяў. Сярод іх звыш 18 тысяч іскавых заяў, 610 — аб эканамічнай неплацежаздольнасці (банкрут-

ве), 783 — матэрыялы аб эканамічных правапарушэннях, якія выклікаюць канфіскацыю маёмасці. Гаспадарчыя суды першай інстанцыі паспяхова спраўляюцца з задачай па апэратыўным і якасным разглядзе спраў, і гэта нягледзячы на павелічэнне нагрузкі на суддзю. Аб гэтым сведчыць змяншэнне колькасці зваротаў з касацыйнымі пратэстамі і адмены рашэнняў судаў першай інстанцыі.

Стабільныя вынікі паказвае і служба судовых выканаўцаў гаспадарчых судаў, якія ставяць апошняю кропку ў разглядаемых справах. У першай палове 2003 года завершана работа па 4 702 выканаўчых рашэннях, у выніку

Мінск-навіны

У ІМЯ ПРАЧЫСТАЙ БОЖАЙ МАЦІ

Пачаўся пост Прачыстай, адзін з найстаражытнейшых у Праваслаўнай царкве.

З 582 года ў Візантыйскай імперыі пры імператары Маўрыкіі свята Прачыстай Божай Маці адзначаецца 15 жніўня (па старым стылі). Урачыстасці папярэднічаў двухтыднёвы пост. Ён лічыцца строгім і нават прыраўноўваецца да Вялікага. Манахі не ўжываюць нават рыбу. Але самае галоўнае — унутранае сканцэнтраванне і самакантроль.

«Сапраўдны поспіх, — наказаў Васіль Вялікі, — устрымлівае язык ад пустаслоўя, брыдкаслоўя, паклёпу, ганьбавання, ліслівасці.

Сапраўдны поспіх — той, хто ўхіляецца ад усякага зла».

АДНАКРЫШТАЛЬНЫ «ГАРЫЗОНТ»

На мінскім заводзе «Гарызонт» уступіла ў строй новая тэхналагічная лінія па зборцы сучасных аднакрышталёвых тэлевізараў.

Яго «ядро» склала японскае і галандскае абсталяванне, аснашчанае электронікай. Гэта дало магчымасць аўтаматызаваць вытворчыя працэсы, павялічыць аб'ём выпуску вырабаў, значна павысіць іх якасць.

Калі летась на «Гарызонце» сабралі 380 тэлевізараў, то сёлета сыдзе з канвеера 450 тысяч. Дзве трэці вырабаў экспартуюцца ў Расію.

сама цыбулю — парэі з кітайскага насення. Усю гародніну адразу з градкі адпраўляюць на сталічныя Ждановіцкі і Камароўскі харчовыя рынкі.

У адным з памяшканняў цяплічнага камбіната «пан Цін» прапанаваў пакаштаваць уласна прыгатаваныя салаты. Пры гэтым з відам усходняга мудраца параіў часцей купляць на рынку вырашчаную ім кітайскую цыбулю, якая папраўляе растрэчаныя мужчынскія сілы. Калі гэта і рэклама, то, відаць, амаль «бяспрыйгрышная». Інакш чаму гэтая «цудадзейная» цыбуля карыстаецца ў пакупнікоў няўменным поспехам? Няма праблем са збытам і астатняй гародніны.

Падлічыўшы ўсе эканамічныя затраты і заплаціўшы саўгасу суму за арэнду зямель, Цін падумае аб расшырэнні вытворчасці гародніны. Аднак беларускае лета не бясконцае. Зімой, мабыць, можна будзе на час пакінуць гасцінну Беларусь, каб наведаць сям'ю. А ў новым сезоне зноў вярнуцца да сваёй цяплічнай гаспадаркі. Як прызнаўся «пан Цін», гэта не проста добрыя намеры, а рэальныя працоўныя планы.

Юрый БЕСТВІЦКІ, «Р».

чаго сплагнана сума, эквівалентная 47 мільёнам долараў ЗША.

У завяршэнне гутаркі з журналістамі старшыня Вышэйшага гаспадарчага суда адзначыў, што прыярытэтнымі напрамкамі яго дзейнасці будзе праца па пытаннях крэдытнай запасычанасці банкаў і выпрацоўкі прапаноў па ўдасканаленні заканадаўства аб банкруцтве.

НА ЗДЫМКУ: старшыня вышэйшага гаспадарчага суда Беларусі Віктар КАМЯНКОЎ.

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

прызнанне

ТАЦЦЯНА СТАРАВОЙТ УРАЗІЛА ЕўРАПЕЙСКУЮ ЭКАНАМІЧНУЮ КАМІСІЮ ААН

Лайфрэтам міжнароднага конкурсу жанчын-прадпрыемцаў на найлепшае новае прадпрыемства, які праводзіцца штогод Еўрапейскай эканамічнай камісіяй ААН, стала Таццяна Старавойт з Салігорска.

Яна ўладальніца магазіна, швейнага цэха, турыстычнага агенцтва і невялікага ўтульнага кафе. Апошняе вядомае добрай італьянскай і беларускай кухняй, экзатычнымі стравамі з мяса кенгуру і блактай акулы, жывой музыкой і, як вынік, заслужана карыстаецца ў гараджан аўтарытэтам як месца сяброўскіх зносін і выхавання добрага густу. У верасні пераможца накіроўваецца па запрашэнні ААН у Жэневу на еўрапейскую канферэнцыю жанчын-прадпрыемцаў.

Таццяна Старавойт прызналася, што перамога ў конкурсе стала для яе прыемным сюрпрызам. Праўда, значае яна, паказчыкі на яе прадпрыемствах сапраўды добрыя — усе даюць стабільны прыбытак, ёсць магчымасць пашыраць вытворчасць. Ужо створана 35 працоўных месцаў, людзі атрымліваюць неаблагу зарплату.

«Лічу, што жанчыны павінны больш актыўна ісці ў бізнес, — гаворыць Таццяна. — Паводле аэкан спецыялістаў, яны больш акуратныя, больш прагматычныя, чым мужчыны. Просты прыклад — вяртанне крэдытаў у жанчын-прадпрыемцаў — 100 працэнтаў, у мужчын — значна менш».

У найбліжэйшых планах Т.Старавойт — завяршэнне сумесна з Беларускім саюзам жанчын першай часткі праекта «Салігорскі рэнтны пансіён «Залатая восень». Гэта першая ў Беларусі ўстанова санаторнага тыпу для людзей, якім больш за 60 гадоў. У кастрычніку плануецца прыняць першых пацыентаў. Пецёўкі тэрмінам на месяц і больш змогуць набыць пенсіянеры сярэдняга дастатку. У больш аддаленай перспектыве арганізатары бачаць магчымасць адкрыць на базе пансіёна яшчэ і хоспіс, дзе адзінока людзі пры жаданні змогуць правесці свае апошнія дні.

Галіна ВІР.

весткі з таварыства «радзіма»

АБСТАВІНЫ МЯНЯЮЦА — “РАДЗІМА” ЗАСТАЕЦА

Таварыства “Радзіма” створана ў 1964 годзе, у красавіку наступнага года будзе адзначацца 40-годдзе. За гэты час неаднойчы змяняліся кіраўнікі і члены праўлення, але нязменнымі заставаліся мэты дзейнасці: устаўнаўленне і развіццё сувязей з суайчыннікамі ў

замежжы і беларускімі суполкамі па розных накірунках — культурных, сацыяльных, эканамічных, адукацыйных і г.д. За гады існавання таварыствам “Радзіма” зроблена нямала спраў, якія робяць гонар гэтай грамадскай арганізацыі.

Нагадаем, што таварыства — заснавальнік газеты для суайчыннікаў замежжа “Голас Радзімы”.

На рахунку таварыства ўдзел у будаўніцтве Музея беларускай культуры ў Гайнаўцы (Польшча) і выданні “Беларускага календара” — Польшча (1989–1996 гады).

“Радзіма” — ініцыятар сумеснага звароту грамадскіх арганізацый Беларусі да суайчыннікаў свету аб аказанні гуманітарнай медыцынскай дапамогі ў сувязі з наступствамі аварыі на Чарнобыльскай АЭС (3 ліпеня 1989 года). Зварот знайшоў водгук, і праз таварыства была атрымана гуманітарная дапамога ад суайчыннікаў з Германіі, Канады, Галандыі, ЗША, Аўстраліі, Бельгіі, Алжыра, Ганы.

Таварыства “Радзіма” садзейнічала ўстаноўцы помніка Я.Купалу ў Араў-парку (Нью-Йорк), выканана скульптарам Анатолем Анікейчыкам (1973), вяртанню ўнікальнага слускага пояса і найкаштоўнейшай старадрукаванай “Кнігі пра веру сапраўдную і праваслаўную”, якая выдадзена ў Гродне ў 1786 годзе. Гэтыя бясцэнныя рэліквіі беларускага народа былі перададзены нашым суайчыннікам з Англіі Анджэем Цеханавецкім (яны ўваходзілі ў яго прыватную калекцыю). Служкі пояс перададзены музею Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, кніга — Палацкаму музею беларускага кнігадрукавання.

Таварыства займаецца арганізацыяй выезду народных харавых і танцавальных калектываў Беларусі ў суполкі суайчыннікаў для ўдзелу ў правядзенні Дзён беларускай культуры і фальклорных фестываляў (ансамблі «Вязінка», «Бяседа», «Радзімчы», «Жывіца» і іншыя).

Таварыства прымала і арганізавала ў Мінску канцэрты калектываў мастацкай самадзейнасці з Галандыі (фальклорны ансамбль “Калінка”), са ЗША (ансамбль “Васілёк”), піяністкі С.Феерман (Галандыя), спявачкі Сільві Сабчук (Аргенціна).

Таварыства “Радзіма” садзейнічае паступленню ў ВНУ Беларусі дзяцей суайчыннікаў з Малдовы, Польшчы, Украіны, краін Прыбалтыкі, Кыргызстана, ЗША, Аргенціны, Італіі, Сірыі.

Нядаўна праведзены выставы мастакоў-суайчыннікаў — У.Кіркевіча з Украіны, В.Ігнаценкі з Малдовы.

Традыцыйныя накірункі работы таварыства — арганізацыя адпачынку дзяцей суайчыннікаў у аздараўленчых лагерах Беларусі, правядзенне курсаў перападрыхтоўкі для кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці фальклорных калектываў з замежжа.

Варта нагадаць і тое, што “Радзіма” прымала ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні І з’езда (1993) і II з’езда (1997) беларусаў свету.

Таварыства накіроўвае запрашэнні для афармлення віз суайчыннікам далёкага замежжа для прыезду ў Беларусь.

Намі аказваецца падтрымка ў станаўленні арганізацый суайчыннікаў за рубяжом: наладжванні дзейнасці бібліятэк, клубаў, гуртоў, беларускіх школ, класаў. Дапамагаем літаратурай на беларускай мове, музычнымі інструментамі, у набыцці нацыянальных касцюмаў, аўдыё- і відэакасет, дзяржаўнай сімволікі і інш.).

Мы заўсёды рады прыняць у офісе таварыства “Радзіма” суайчыннікаў, якія прыязджаюць у Беларусь, наладжваем па іх просьбе кантакты і сустрэчы ў дзяржаўных, камерцыйных структурах, грамадскіх арганізацыях.

Як і чалавечае жыццё, жыццё грамадскай арганізацыі складваецца не толькі з дасягненняў, але і з праблем.

У таварыстве “Радзіма” за апошні час адбыліся значныя змены. Яны выклікаюць тым, што з пачатку 2002 года таварыства перастанала атрымліваць дзяржаўнае фінансаванне і было на грані ліквідацыі. У снежні 2002 года прайшла VIII пазачарговая канферэнцыя, на якой было выбрано новае кіраўніцтва і вызначана новая стратэгія развіцця.

Нягледзячы на абставіны, якія змяніліся, мы разумеем, што не маем права разбураць усё, што было зроблена нашымі папярэднікамі. Але сёння, як ніколі, лёс таварыства “Радзіма” залежыць ад зацікаўленасці тых, каго яно аб’ядноўвае. Бачым сваю задачу, каб і ў далейшым развіваць і пашыраць узаемавыгадныя кантакты з нашымі суайчыннікамі за рубяжом. Выходзячы з неабходнасці жыць у новых умовах і разам з тым выконваць задачы, вызначаныя статутам, захоўваючы і скарыстоўваючы традыцыйныя метады работы, таварыства шукае новыя формы ўзаемаадносін з землякамі, якія будуць на аснове партнёрства і ўзаемнай карысці.

Вядома ж, актывізуючы работу адноўленых органаў — праўлен-

ня, бюро, — спадзяёмся на водгук і падтрымку іншых членаў таварыства. Дарэчы, мы пашыраем кола сяброў і запрашаем нашых суродзічаў у 73 краінах далучыцца да таварыства “Радзіма”.

Безумоўна, значная роля ў тым, што таварыства “Радзіма” выйшла з крызісу і цяпер знайшло свой самастойны шлях развіцця, належыць нашаму ўзаемадзеянню з Камітэтам па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Беларусі. Гэта супрацоўніцтва развіваецца на аснове павагі да ініцыятыўнай самастойнай дзейнасці нашай грамадскай арганізацыі.

Намі запланаваны шэраг мерапрыемстваў, якія, мы думаем, будуць цікавыя для суайчыннікаў. Некаторыя з іх носіць традыцыйны характар і папулярныя ў беларускіх суполках. Гэта, напрыклад, курсы для кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Плануем правесці іх і ў лістападзе гэтага года. Неаднойчы пераконваліся, што гэта мерапрыемства вельмі карыснае і неабходнае. Сёлета супрацоўнікі таварыства “Радзіма” распрацавалі новую праграму: “Дакраніся да сваіх каранёў”. Мэта праграмы — даць магчымасць удзельнікам гэтага мерапрыемства не толькі пабываць на зямлі сваіх продкаў, але таксама папоўніць свой багаж ведаў і атрымаць навыкі фарміравання рэпертуараў мастацкіх калектываў, азнаёміцца з метадыкай правядзення свят, пазнаёміцца з творчасцю беларускіх фальклорных ансамбляў і г.д.

Нягледзячы на тое, што ў гэтым годзе па фінансавых прычынах мы зможам прыняць не больш як 10 удзельнікаў, упэўнены, што праз год кожны сябар таварыства “Радзіма” будзе належна прыняты на роднай зямлі.

Міхаіл ГРАДОВІЧ,

в.а.старшыні таварыства “Радзіма”.

ПРАПАНОВЫ ДА СУПРАЦОЎНІЦТВА

Для тых, хто з разуменнем ставіцца да аб’ектыўных змен, якія выклікалі неабходнасць пошуку шляхоў самафінансавання нашай арганізацыі, хочам выказаць шэраг прапановаў па ўзаемавыгадному супрацоўніцтву.

Таварыства гатова аказаць садзейнічанне суайчыннікам замежжа ў

- **пытанні візавай падтрымкі для наведвання Беларусі;**
- **браніраванні гасцініц;**
- **папярэднім заказе ўсіх відаў білетаў;**
- **падрыхтоўцы інфармацыі аб арганізацыях, прадпрыемствах і фірмах, з якімі плануецца ўстанавіць партнёрскія кантакты.**

Згодна з вашымі заяўкамі, мы

- **прадаставім інфармацыю аб месцах аздараўлення і адпачынку ў Беларусі, умовах набыцця пуцёвак;**
- **накіруем фальклорныя і творчыя калектывы з Беларусі для ўдзелу ў Днях беларускай культуры і іншых мерапрыемствах;**
- **размесцім заказ на выраб беларускіх нацыянальных і сцэнічных касцюмаў;**
- **падрыхтуем аўдыё- і відэаматэрыялы выступленняў фальклорных калектываў, відэападарожжаў па памятных мясцінах Беларусі.**

Пры невялікім уступным і штогадовым узносе на ўтрыманне офіса і рабочага штата “Радзімы” сябры таварыства заўсёды могуць разлічваць на атрыманне дапамогі ад нас.

падрабязнасці

БЕЛАРУСКІ СЦЯГ

НА КІЛІМАНДЖАРА

Удзельнікі першай беларускай экспедыцыі на Кіліманджара ўстанавілі Дзяржаўны сцяг краіны на вышэйшым пункце гары — пік Ухуру, які знаходзіцца на вышыні 5 895 метраў над узроўнем мора. На гару падняліся тры выпускнікі Мінскага радыётэхнічнага інстытута (цяперашні БДІП) — Сяргей Варывода, Валерый Дымонт і Святлана Хандогіна. Разам з імі вышэйшага пункта Кіліманджара дасягнулі Яўген Якуценя і Алена Якубоўская.

Як паведаміў кіраўнік праекта Сяргей Варывода, удзельнікі экспедыцыі за шэсць гадзін пераадолелі 1 195 метраў. На гары ўвесь час не спыняліся ліўні, што вельмі ўскладніла работу альпіністаў. Аднак ім удалося паспяхова пераадолець і доўгі спуск у лагер.

Як расказаў Сяргей Варывода, у атэлі Накага прайшла святочная цырымонія сустрэчы беларускай каманды, якая не пабаялася падняцца на гару ў час мусонных дажджоў. На-

шым альпіністам уручаны спецыяльныя сертыфікаты.

Нагадаем, што асноўная мэта аматарскага альпінісцкага праекта “Сем вяршынь” — прыцягнуць увагу беларускай грамадскасці да альпінізму як спартыўнага адпачынку, прадэманстраваць яго даступнасць для большасці грамадзян і галоўнае — папулярна заваць здаровы лад жыцця.

Юлія ВАНІНА, БелТА.

(Спецыяльна для «ГР»).

здарэнні

НЕ ПАШАНЦАВАЛА ДВОЙЧЫ

АДРАЗУ ДВА ДАРОЖНА-ТРАНСПАРТНЫЯ ЗДАРЭННІ АДБЫЛІСЯ ў ВІЦЕБСКУ

Спачатку каля вёскі Дабрэйка, што пад Віцебскам, вадзіцель фуры сутыкнуўся з аўтамабілем “Аўдзі”, і ад моцнага ўдару іншамарка перакулілася ў кювет. На дапамогу прыехалі машыны хуткай дапамогі і аварыйна-выратавальнага атрада “Віцязь”. Пасажыраў, якія пацярпелі ў гэтай аварыі, медыкі павезлі

ў бальніцу ў Віцебск. Аднак на скрыжаванні праспекта Будаўнікоў і вуліцы Чкалава машыну хуткай не прапусціў аўтамабіль “ЗІЛ”, і ад моцнага ўдара аўтамабіль з медыкамі і пацярпелымі перакуліўся. На дапамогу зноў прыйшлі супрацоўнікі аварыйна-выратавальнага атрада “Віцязь”.

НАШЭСЦЕ... ДЗІКОЎ

У Навагрудскім і Карэліцкім раёнах Гродзенскай вобласці склалася трывожная сітуацыя: бульбяныя палеткі атакуюць дзікі. Большасць пасеваў значна пашкоджана.

На Навагрудчыне асабліва дасталася бульбяным угоддзям гаспадарак “Вераскава”, імя Куртузава, АГП “Свіцязь” і прыватным палеткам многіх лясных вёсак. На дапамогу сялянам пры-

ходзяць аператыўныя паляўнічыя брыгады, якія робяць устаўноўлены адстрэл гэтага ляснога бульбянога шкодніка.

Яўген ЛАПЦЕЎ.

Кантактныя тэлефоны: тэл./факс: +375 17 284-72-08, тэл.: 288-12-01, 234-98-00.

E-mail: gramm@solo.by

Адрас: Беларусь, 220034, г.Мінск, вул.Захарова, 23. Таварыства «Радзіма».

На юбілей каранацыі Міндоўга надгукнуліся сваімі працамі беларускія мастакі, якія ў Палацы мастацтва адкрылі вялікую і вельмі цікавую выставу. І гэта зразумела, бо менавіта ў мас-

КАРОЛЬ МИНДОУГ І ДЗЕЦІ

750-годдзе каранацыі караля Міндоўга ў Навагрудку - першай сталіцы Вялікага княства Літоўскага - адзначаюць усе, каму дарагое гістарычнае мінулае нашага краю. Постаць Міндоўга выклікае такую цікавасць не выпадкова. Менавіта яго намаганнямі пры падтрымцы Навагрудскага княства адбылося стварэнне дзяржавы, якая на працягу стагоддзяў мела велізарны ўплыў на ваенна-палітычнае становішча ў тагачаснай Еўропе.

такім асяроддзі асабліва цікавая наша гісторыя. Але сёння хачу расказаць пра іншую выставу, якая па сваіх маштабах і творчым узроўні хоць і не можа параўнацца з прафесійнай, але заслугоўвае ўважлівых адносін да сябе.

Выставу "Кароль Міндоўг" склалі ўсёго шаснаццаць твораў сямі аўтараў - дзяцей 11-13 га-

доў. Тое, што яны звярнуліся да такой сур'ёзнай гістарычнай тэмы - сведчанне іх выхавання ў духу любові да Радзімы і яе гісторыі. Хачу назваць іх пайменна: Алесь Сакалоў і Паўліна Кароткая, брат і сястра Вітаўт і Рагнеда Купавы, Віктар Корзун і Хрысціна Саўчык, Андрэй Тумас. Разнастайныя тэмы і іх творчае ўвасабленне. На выставе прадстаўлены акварэлі і гравюры, разьба па дрэву і барэльеф з пластыліну. Юныя мастакі

адлюстравалі не толькі вобраз Міндоўга, але паказалі сваё ўяўленне аб Навагрудскім замку, пушчанскіх волатах-зубрах, гербе Навагрудка, прыгажосці кветак Беларусаў...

НА ЗДЫМКАХ: удзельнікі выставы Рагнеда і Вітаўт КУПАВЫ і іх працы: "Каранацыя Міндоўга" (Р.Купава), "Кароль Міндоўг" (В.Купава); "Навагрудскі замак" (В.Корзун).

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ІМЁНАМІ В.БЫКАВА І У.МУЛЯВІНА

БУДУЦЬ НАЗВАНЫ ВУЛІЦЫ ў
НОВЫХ РАЁНАХ МІНСКА

Імёнамі беларускага пісьменніка Васіля Быкава і народнага артыста рэспублікі Уладзіміра Мулявіна будуць названы вуліцы ў новых раёнах Мінска. Пра гэта Інтэрфаксу паведаміла член камісіі па назвах вуліц і плошчаў горада Мінска Марыя Станкевіч. Паводле слоў суб'ядседніцы, цяпер у "сталіцы няма безыменных вуліц, якім можна было б прысвоіць імя В.Быкава і У.Мулявіна".

Мінгарвыканкамам у 2000 годзе было прынята рашэнне аб тым, каб вуліцы, назвы якіх былі дадзены раней, не пераймяноўваліся. У першую чаргу, удакладніла суб'ядседніца, такое рашэнне было прынята зыходзячы з просьбаў і заяў жыхароў горада, якім у выпадку змянення назвы вуліцы даводзілася па-новаму афармляць шэраг дакументаў. Менавіта таму, удакладніла член камісіі, імёны В.Быкава і У.Мулявіна атрымаюць вуліцы ў новых раёнах сталіцы.

Яна таксама заўважыла, што цяпер на разглядзе членаў камісіі дзевяць прозвішчаў вядомых людзей Беларусі, чые імёны будуць насіць вуліцы горада. Сярод іх беларускі кінарэжысёр Міхаіл Пташук, генерал арміі, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Яўген Іваноўскі, таксама з'явіцца ў Мінску і вуліца Газеты "Звязда".

М.Станкевіч заўважыла, што новыя вуліцы сталіцы будуць насіць пераважна імёны вядомых беларускіх дзеячаў. Камісія ўлічвае пажаданні гісторыкаў, членаў Саюза пісьменнікаў, а таксама жыхароў дадзенай вуліцы. У выніку, адзначыла яна, у новым мікрараёне Лошыца ўсе вуліцы носяць імёны беларускіх дзеячаў навукі, культуры і мастацтва, у прыватнасці, з'явілася вуліца Паўла Шпілеўскага, Уладзіслава Сыракомлі, у раёне Сяпанька - вуліца Буйніцкага, Тарашкевіча, Ваньковіча.

ФРАНЦІШАК СКАРЫНА ў СЛАВЯНСКІМ СВЕЦЕ

6 ЖНІЎНЯ 1517 ГОДА ў ПРАЗЕ ПАЛАЧАНІНАМ ФРАНЦІШКАМ СКАРЫНАМ БЫЛА
ВЫДАДЗЕНА ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ КНИГА

Імя доктара Францішка Скарыны "із славнага горада Полоцка" становіцца вядомым усё больш шырокаму колу людзей свету.

У сваім "Предъсловии в книгу Иов" Скарына пісаў: "И всякому человеку потребна чести, понеже есть зеркало жития нашего, Лекарство душевное, Потеха всем смутным наболелым тым они суть в бедах и немощах положены, Надежда истинная востанция из мертвых и вечного живота".

У гэтай няпростай для разумення сучаснага чытача фразе - тысячгадовы вопыт чалавечтва, указанне шляху да асэнсавання нашага быцця, агульначалавечай яго сутнасці, той самай Вечнай Ісціны, пошукам якой у розныя часы і ў розных народаў былі аддадзены жыцці лепшыя філосафаў, пісьменнікаў, музыкантаў, мастакоў, рэлігійных дзеячаў.

Францішак Скарына - пісьменнік-філосаф, пісьменнік-гуманіст, які выступіў перад сваім народам з яркімі патрыятычнымі заклікамі, і адначасова глыбокі псіхолог, лірык, які змог расказаць людзям пра найвялікшыя таямніцы свету.

Разам са шматлікімі кнігамі, у тым ліку самім ім напісанымі, Скарына выдаў у сваім перакладзе значную частку Бібліі. Яна стала першай друкаванай Бібліяй усходне- і паўднёваславянскіх народаў і выйшла ў свет амаль за паўстагоддзе да з'яўлення польскіх друкаваных Біблій.

Задоўга да генія сусветнай літаратуры Льва Талстога Францішак Скарына даверыў паперы свае патэмнага, выпакутаванага мары, якія чытаюцца цяпер як нейкая абсалютна закончаная формула духоўнага развіцця чалавека: "Есть наивысшая мудрость розмышления смерти и познание самого себе"; "Наиболее любовь ко всем да облюдает, еже есть совершенно над все иные дарования, без нея же ничто проспешно есть".

Сродкам, інструментам прапаганды гэтай зямной агульначалавечай любові Скарына выбраў друкаваную кнігу, даступную яго браце на Русі дзякуючы добра зразумелай мове і значным тыражам. І як завет пісьменнікам будучыні і самому сабе прагучалі словы ас-

ветніка: "Тажожи мы братия не можем ли во великих послужити посполитому люду рускаго языка, сие малые книжки пращи наше приносимо им".

"Да совершен будет человек" - услед за аўтарытэтамі мінулага ўсклікаў Францішак Скарына. Ён імкнуўся зрабіць усё, каб яго народ на роднай мове змог зразумець патаемную мудрасць чалавечтва.

Як выдатны еўрапейскі гуманіст, Скарына жадаў паслужыць агульнай справе духоўнага адраджэння чалавека, яго ўнутранай дасканаласці. Гэтакім і прысвечаны кнігі вялікага беларуса, які ўспрымаюцца як самая дарагая нацыянальная рэліквія, як духоўная каштоўнасць, нацыянальная святыня, як сімвал усёй тысячгадовай беларускай культуры.

У выніку гістарычных умоў, у адраджэнне ад заходнееўрапейскіх гуманістаў, Скарына павінен быў вельмі лічыцца з асобай, стагоддзямі ўзаконенай усходнеславянскай кніжнай традыцыяй, якую, тым не менш, ён значна рэфармаваў. Немагчыма адзіць у сваёй літаратурнай творчасці на традыцыйнай літаратурнай мове - царкоўнаславянскай - і нават на мове, блізкай да народнай, ад гэтай традыцыі (інакш бы яго не зразумелі суайчыннікі-сучаснікі), вымушае Скарыну максімальна абаяцца на яе, часта выказваць свае ўласныя меркаванні вуснамі вядомых былых аўтарытэтаў.

Найвялікшая заслуга Скарыны ў тым, што ён прызначае свае выданні і сачыненні не вузкаму колу адукаваных людзей, піша для іх не на лацінскай мове, як гэта робіць, напрыклад, Эразм Ратэрдамскі, а, выкарыстоўваючы ў асноўным традыцыйны літаратурны жанры і блізкую да народнай мову, стварае народнамоўныя выданні, якія прызначаліся ўсім людзям без выключэння. Кнігі Скарыны - "четы" - падобныя да тых, якія ляглі ў аснову многіх еўрапейскіх нацыянальных літаратур, мелі канкрэтную чытацкую аўдыторыю.

Выдадзеныя ім кнігі - гэта не проста перакладзеныя або падрыхтаваныя да друку тэксты, забяспечаныя каментарыямі. Кнігі Скарыны - складаны комплекс соцен роз-

ных літаратурных твораў, напісаных, перакладзеных або падрыхтаваных ім да выдання па канонах тагачаснай еўрапейскай навукі. Скарына як майстар слова з'яўляецца перад намі адразу ў некалькіх аўтарскіх іпастасях: пісьменнік-празаік, гімнограф і паэта, перакладчык з некалькіх старадаўніх і новых моў.

Параўноўваючы створанае Скарынам з творчасцю яго вядомых еўрапейскіх суайчыннікаў, нельга не адзначыць, што ў адрозненне ад многіх з іх ён значна аглядзеў час, свядомасць свайго народа. Толькі праз некалькі стагоддзяў і яго, Скарыну, назавуць вялікім. Ён стане сімвалам усёй беларускай культуры. Яго, Скарыну, мы ацнім за тое, што літаратура на роднай мове аказалася для яго і сродкам, і мэтай, тым абсалютам, які мог паказаць людзям правільны шлях у жыцці.

Цяпер спадчына Ф.Скарыны вывучаецца ў многіх краінах, найперш у славянскіх. У некаторых з іх выйшлі ў свет не толькі шматлікія артыкулы пра дзейнасць асветніка, але і манаграфіі, зборнікі, яму прысвечаны. Праводзяцца і спецыяльныя канферэнцыі, друкуюцца каталогі яго выданняў. Нядаўна ў Чэхіі, у Празе, устаноўлены помнік вялікаму палачаніну. Хоць гэта спадзяецца, што ў хуткім часе падобны помнік з'явіцца і ў Калінінградзе, былым Кёнігсбергу, дзе некалі жыў Ф.Скарына.

Чэхія і Польшча на захадзе і паўднёвым захадзе ад Беларусі, Расія і Украіна на ўсходзе, поўдні і поўначы ад яе межы - тыя асноўныя славянскія краіны, дзе імя Францішка Скарыны стала шырока вядомым, а яго дзейнасць вывучаецца не толькі асобнымі вучонымі, але і даследчымі калектывамі.

Канешне ж, неабходна ўспомніць і пра славян-даследчыкаў спадчыны Ф.Скарыны ў іншых краінах, пераважна неславянскіх, у прыватнасці тых, дзе значная па сваім навуковым патэнцыяле беларуская дыяспара, у першую чаргу ў ЗША і Вялікабрытаніі. Значны ўклад ва ўвекавечанне памяці Ф.Скарыны ўнеслі беларусы Літвы.

Юрый ЛАБЫНЦАЎ,
доктар філалагічных навук.
(Масква, Расія).

ПАМЯТНЫЯ ДАТЫ

605 гадоў таму адбылося заключэнне ў Гародні мірнага пагаднення паміж ВКЛ і нямецкім Ордэнам (23 красавіка 1398 года).

Паход Вітаўта ў Дзікія палі. Сівалічнае прыняцце Чорнага мора пад уладу ВКЛ (лета 1399 года).

600 гадоў таму адбылося паўторнае ўзяцце Дынабурга войскамі Вялікага князя Вітаўта (пачатак 1403 года).

585 гадоў таму памерла княгіня Ганна. Шлюб Вітаўта з Ульянай Гальшанскай (1418).

580 гадоў таму адбылося заключэнне міру паміж ВКЛ і Свяшчэннай Рымскай імперыяй (1423). Адмова Вітаўта ад чэшскай каралеўскай кароны. Абвяшчэнне чэшскім каралём Жыгімонта Карыбутавіча. Увод войскаў ВКЛ у Чэхію (1422).

575 гадоў таму адбыўся паход Вітаўта на Ноўгарад і аблога Порахава войскамі ВКЛ. Спагнанне выкупу з Ноўгарада (2 ліпеня 1428 года).

570 гадоў таму адбыўся другі паход Свідрыгайлы на Ашмяны з мэтай авалодання вялікакняжацкім пасадам (жнівень 1433 года).

Першы летапісны звесткі пра Талачын (1433).

560 гадоў таму пачалася вайна ВКЛ з Мазовіяй пасля захопу Падляшша каралём Баляславам Мазавецкім (1443).

555 гадоў таму адбылася адмова літвінскай дэлегацыі ад заключэння ўніі паміж ВКЛ і Польшчай на Люблінскім сойме ў траўні 1448 года.

545 гадоў таму адбылося пацвярджэнне царкоўнай уніі ў ВКЛ мітрапалітам Рыгорам (1458).

540 гадоў таму на Соіме ВКЛ у снежні 1463 года было выстаўлена патрабаванне да караля Казіміра аб адрачэнні яго ад польскай кароны.

535 гадоў таму падпісаны Статут Казіміра Ягайлавіча (першы збор законаў Вялікага княства Літоўскага). Зацверджаны Вялікім князем Казімірам з панамі-радай у Вільні 29.02.1468 года.

Працяг. Пачатак у № 25.

Календары з нагоды юбілеяў
Язэпа Лёсіка і Вацлава Ластоўскага
выпусціла Таварыства беларускай мовы.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. № 14

Хроніка падзей

ПАДАРУНАК З АНГЛІІ

Імя Міхала Швэдзюка добра вядомае чытачам «Кантактаў і дыялогаў». Ён часта друкуецца на нашых старонках, рэгулярна прысылае нам выразкі з англійскага друку.

Нядаўна М.Швэдзюк перадаў бібліятэцы Таварыства беларускай мовы каля 90 выданняў, якія пабачылі свет за межамі нашай краіны ў 1940–1970 гадах. Есць там першыя выданні такіх пісьменнікаў беларускай дыяспары, як Кастусь Акула, Рыгор Крушына, Масей Сяднёў, выпускі навуковага часопіса «The Journal of Byelorussian Studies» (Лондан), пераклады Веры Рыч беларускай паэзіі на англійскую мову.

Краязнаўцы

У МАСКОЎСКИМ ПАДРУЧНИКУ

Звычайна падручнікі, выданні ў Маскве і Санкт-Пецярбургу, пішуцца расійскімі аўтарамі. Кніга «Гісторыя замежнай літаратуры XX стагоддзя» (М., 2003) стала прыемным для Беларусі выключэннем.

У названым выданні, дапушчальным у якасці падручніка для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў Расійскай Федэрацыі, раздзелы «Пісьменнікі згубленага пакалення», «Раман і вайна» напісаны загадчыцай кафедры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта прафесарам Таццянай Камароўскай. Яна з'яўляецца Фулбрайтскай вучоным універсітэта штата Масачусетс (ЗША), прымае ўдзел у рабоце ГА «Маб». Тамара ШКУРКО.

Памяць

Некалькі разважанняў і згадак на заўсёднае развітанне з Васілём Быкавым

Сустрэч з Васілём Быкавым было нямала — і ў Гродне, і потым у Мінску, і ў Берліне, у час Дзён беларускай літаратуры ў Германіі ў 1994 годзе (нямецкія чытачы прымалі пісьменніка з вялікай пашанай, а выдаўцы рабілі новыя прапановы). Пра некаторыя эпізоды, асабліва апошняга дзесяцігоддзя, яшчэ, відаць, не час пісаць, таму што не да канца для мяне зразумелая роля некаторых дзейных асоб. Не ўсё вядома пра розныя інспірацыі падзей, у эпіцэнтры якіх апынаўся Васіль Уладзіміравіч, і вельмі лёгка тут аказацца суб'ектыўным. Спынюся толькі яшчэ на дзвюх сустрэчах, якія асабліва ярка адбіліся ў памяці.

Калі Васіль Быкаў жыў у Гродне, да яго часта спецыяльна прыязджалі розныя замежныя пісьменнікі, літаратуразнаўцы, журналісты. Горад спакваля становіўся прыкметным асяродкам літаратурнага жыцця. Таму, мабыць, у сакавіку 1969 года Дні літоўскай літаратуры было вырашана правесці не ў Мінску, а ў Гродне. Туды са сталіцы паехалі Мікола Хведаровіч, Мікола Ткачоў, уключылі і мяне, паколькі якраз пісаў даследаванне пра беларуска-літоўскія

Васіль Быкаў і наш суайчыннік акадэмік Барыс Кім у Франкфурце-на-Майне.

літаратурныя сувязі. З Вільнюса прыехалі паэт і перакладчык з беларускай мовы Альбінас Жукаўскас, які калісьці, пры даваеннай Польшчы, вёў падпольную работу ў наваколлі Гродна, Рамуце Скучайце, Альгірдас Поціос, журналіст Пятрас Кейдошус.

Разам выступалі на прадпрыемствах, у педагагічным універсітэце, па тэлебачанні, у перадавым калгасе ў Азёрах.

І ўсюды сапраўднымі гаспадарамі былі не адказныя службовыя

—Заканчэнне на 6-й стар.—

Беларуска з Магілёўшчыны адкрывае літоўцам і палякам старажытнасці Шумска

Грамадская вядомасць да Вікторыі Казіміры Макарскай-Жаўняровіч прыйшла тады, калі яна пайшла на пенсію, адпрацаваўшы сорак гадоў настаўніцай і кіраўніком Віндзюнскай пачатковай школы (з сядзібай у Барванішках) Вільнюскага раёна. Вярнуўшыся з Барванішак у суседнія мястэчка Шумск (Шумскас), куды яна ўпершыню пераехала з Магілёўшчыны да цёткі ў нялёгкім пасляваенным 1946 годзе, Вікторыя Міхайлаўна рашуча змяніла накірунак свайго дзейнасці.

Былая выкладчыца біялогіі, а потым — рускай мовы і літаратуры стала гаспадыняй, арганізатарам мясцовага краязнаўчага музея, экскурсаводам па мястэчку і наваколлі. Пачала ездзіць па архівах, бібліятэках і музеях Літвы, Беларусі, Польшчы, друкавацца ў польскіх, літоўскіх і рускіх газетах і часопісах Вільнюса, бялыніцкай раённай газеце «Зара над Друццю». Пра энтузіястку пісалі ў друку: віленская беларуская «Рунь» змясціла, памятаецца, артыкул Паўла Саўчанкі «Даследчыца з Барванішак», «Kurier Wilenski» — цэлую старонку Леакадзіі Дрозд пад назвай «Замілаваная ў краязнаўстве», а «Астравецкая праўда» з суседняй Гродзеншчыны — эскіз Марыі Васіленак «Прыадкрыць таямніцу».

В.Макарская-Жаўняровіч, можна сказаць, вярнула шматлікаму Шумску (навакольным курганам маюць каля паўтары тысячы год) яго гісторыю. А гэта — трохсотгадовы касцёл, кляштар дамініканцаў, палац Шумскіх, з роду якіх выйшаў таленавіты мецэнаст, мясцовыя традыцыі ткацтва, іншых рамёстваў. У час свайго пошукаў даследчыца «захоплівае» і суседнюю беларускую тэрыторыю: вёску Лошу, у якой жылі Дабжынскія, звязаныя сваяцтвам з Львом Талстым, высокую гару каля Дравянік, на якой пахаваны таямнічы доктар медыцыны генерал Юльян Блажаевіч (кажуць, вельмі заслужаны для народаў Каўказа).

дарогу, але тая адмовіла. І тады мастак закончыў жыццё самагубствам — стрэліў сабе ў скронь... Будучы ў 1998 годзе ў Гданьску, я наведаў Надзею Бітэль-Дабжынскую, сястру мастака, доктара медыцыны і аўтара апавесці «Агрыпіха» (пра знахарку-беларуску), усяляк распытваю яе пра недарэчную смерць брата (бо не мог жа ён застрэліцца пасля трыумфальнай выставы ў Вільні), выказаў падазрэнне, што гэта было не самазбойства, а забойства. Але гаспадыня напускала на ўсю гісторыю таямнічы флёр: маўляў, месца там зачараванае, крыж трэба паставіць...

І вось у свой апошні прыезд у Мінск В.Макарская-Жаўняровіч, якая нядаўна спецыяльна ездзіла ў Гданьск і правяла сваё міні-расследаванне ў Літве, канчаткова развела ранейшыя сумненні: Льва Дабжынскага забілі! І застрэліў яго, інсцэніраваўшы самагубства, пан Расальскі, каханак маці мастака, які бессаромна прадаваў драўніну з лашанскага лесу (а мастак пра гэта ведаў, папярэджваў злодзея) і да таго ж прайграўся ў Вільні ў карты. А грошы, якія мастак прасіў на дарогу, патрэбны былі распусніку, каб разлічыцца з даўгамі. Потым, аднак, сумленне пачало яго мучыць, і ён павесіўся каля лашанскага двара...

Аднак у час размовы нас хвалявала не столькі даваенная трагедыя, колькі лёс твораў Льва Дабжынскага. Калі яго сястра ў 1946 годзе выязджала ў Польшчу, забрала з сабой палотны — а на іх лашанскія краявіды, беларускія тыпажы — яна пабаялася, пакінула іх у Вільнюсе ў зняёмага па вуліцы Укмергес, 9.

—З дапамогай літоўцаў, — кажу

госці, — добра было б адшукаць калекцыю Дабжынскага, а там больш за дзвесце твораў. І вярнуць яе ў Беларусь, на Гродзеншчыну, дзе жыў і тварыў мастак.

— Вядома, — пагаджаецца Вікторыя Міхайлаўна. — Давайце выкажам такую думку на старонках «Голасу Радзімы». Можна, адгукнуцца нашы суайчыннікі, якія штосьці ведаюць.

Гісторыя з Львом Дабжынскім і яго сям'ёй — толькі адзін эпізод з нашых двухдзённых размоў, праведзеных з суайчынніцай з Літвы. А былі ж у яе яшчэ плённыя гутаркі з Генрыхам Далідовічам з «Краязнаўчай газеты», з супрацоўнікамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Туды госця перадала рукапісны малітоўнік з Магілёўшчыны, пісаны, відаць, у канцы XIX стагоддзя, некалькі рэдкіх кніг.

Гутарачы з Вікторыяй Міхайлаўнай, я не раз задумваўся, адкуль у яе такая цікавасць да гісторыі. Можна, ад пахаванага ў Магілёве прадзеда Віталіса Макарскага, шляхціца герба «Касцеша», які ўдзельнічаў у паўстанні 1831 года? Можна, ад бабулі Юліяны Аўгусты Гейм, немкі з Латарынгі? Сям'я Макарскіх была політнічнай. Адсюль — і цікавасць нашай суайчынніцы з Літвы да розных культур.

В.Макарская, па барванішскаму мужу Жаўняровіч, нарадзілася 8 жніўня 1922 года ў засценку Стафанова Бялыніцкага раёна. У 1930 годзе сям'я пераехала ў Магілёў, дзе бацька працаваў на заводзе. Дзяўчына закончыла магілёўскую СШ № 11, нейкі час паспела нават папрацаваць канцэлярыяльным работнікам на гістарычным факультэце мясцовага педінстытута (цяпер — універсітэта). Але жылі не ў самім горадзе, а ў Новых Буйнічах, дзе калісьці быў жаночы манастыр. У 1941 годзе Вікторыя ўвайшла ў бітва на Буйніцкім полі. З іх кватэры пры ёй кудысьці званіў Канстанцін

Сіманаў... Гэтыя гістарычныя падзеі не маглі не паўплываць на далейшы выбар.

Як ужо гаварылася вышэй, у 1946 годзе лёс звязаў Вікторыю Макарскую з Літвой. Пачалося настаўнічанне ў Кавальчуках, потым у Барванішках, Шумску. Школы былі то рускія, то польскія. Ранейшых ведаў нестала. Таму давалася стацьці на факультэт рускай мовы і літаратуры Нова-Вільняйскага настаўніцкага інстытута, які закончыла ў 1957 годзе. Жыла вучнямі. Сярод выхаванцаў педагога — вядомыя настаўнікі, інжынеры. Некаторыя з іх закончылі Маскоўскі ўніверсітэт.

І вось паўсядзённая праца змянілася захапленнем гісторыяй літоўска-беларуска-польскага культурнага памежжа. У краязнаўства віленскага краю прыйшоў дасведчаны і апантаны чалавек. Памагае не толькі мясцовым літоўцам, палякам, але і беларусам — музею на радзіме Ф.Багушэвіча, напрыклад.

— Што вам усё такі бліжэй: родная Магілёўшчына ці новая «малая радзіма» — віленскі край? — крыху правакацыйна пытаюся на развітанне ў Вікторыі Міхайлаўны. (Нягледзячы на сталы ўзрост і цяжкасці са здароўем, падарожжа яна перанесла бадзёра, з Мінска накіроўвалася на Магілёўшчыну).

— Па пашпарту я беларуска. Калі б магла, вярнулася б у Беларусь, бо тут мне больш падабаецца. У Магілёве, Гомелі, Бялынічах, Светлагорску жывуць родзічы. Але ў Літве — магілы блізкіх людзей, жывуць трое ўнукаў. Ды і запалі ў душу Шумск, малаянічкая чатырохмоўная Віленшчына. Так што лічыце мяне беларускай літоўска-польска-рускага культурнага памежжа. Культура наша асабліва: свае традыцыі пераплітаюцца з суседнімі.

НА ЗДЫМКУ: Вікторыя МАКАРСКАЯ-ЖАЎНЯРОВІЧ (1987).

Адам МАЛЬДЗІС.

Некалькі разважанняў і згадак на заўсёднае развітанне з Васілём Быкавым

— Пачатак на 5-й стар.

асобы, а гродзенцы Васіль Быкаў, Аляксей Карпюк, Данута Бічэль, Вольга Ігатава. Памятаецца, на прыёме ў сакратара абкама партыі Аляксандра Ульяновіча (прыёмна здзівіла яго добрая, "капыльская" беларуская мова) увесь час гаворка ішла не пра вытворчыя поспехі Гродзеншчыны, а пра творчасць Васіля Уладзіміравіча, яе ўспрыняцце ў іншых рэспубліках і краінах. Літоўскія госці сцвярджалі, што ён вельмі папулярны ў Літве, што так, як ён, салдацкую, "акопную" праўду не паказваў чытачу з часоў Рэмарка ніхто.

На сустрэчы ў Азёрскай школе Васіль Быкаў гаварыў пра значэнне мастацкага слова, літаратуры. Без іх немагчыма фарміраванне чалавечай асобы. Ніякія заклікі не могуць дасягнуць таго, што можа Слова. Не здарма яно было раней перад дзеяннем (тут ішло даволі празрыстае цытаванне Бібліі). Быкаву і Жукаўскасу вучні апладзіравалі асабліва доўга.

Дарэчы, з апошнім на "неафіцыйнай частцы" здарыўся непрыемны казус. Пабацьшы на стале "а і парася з моркаўкай пад хвостом", госць так расчуліўся, што ў сваім тосце пераканана сказаў:

— Мне так у вас спадабалася, што гатовы напісаць заяву аб прыёме ў ваш калгас.

Тост старшыня парыраваў. Пры гэтым без ніякага адцення гумару: — А ў нас сваіх пенсіянераў хапае! Не ведаем, куды іх дзець.

"Дзядзька Альбінас" збянтэжана сеў. І тут голасна прагучалі быкаўскія словы, адрасаваныя гаспадару:

— З маладых, ды ранні! Настрой канчаткова быў сапсаваны. Парсючок, наколькі памятаецца, застаўся на стале некранным.

А назаўтра зноў сапсавалі настрой. Найперш Быкаву з Карпюком, а потым нам усім. Напярэдадні Заканчэнне. Пачатак у №№ 28, 30, 32.

Васіль Быкаў, Тамара КАЗЕВІЧ і Барыс КІТ каля праваслаўнай царквы ў Бад-Гамбургу.

нас сфатаграфавалі для "Гродзенскай праўды". Гасцей паставілі ў цэнтры, а гродзенскія пісьменнікі сцігла сталі па баках. Але на газетным здымку Быкава і Карпюка не было. Журналісты шагнулі: паступіла каманда "крамольнікаў" адстрычы.

— Дробязна. І прыкра, — рэзюміраваў Жукаўскас.

На другой памятнай сустрэчы спынюся падрабязней, паколькі я павінен растлумачыць чытачам, якім чынам стаў намеснікам Васіля Быкава ў Беларусі, калі ён знаходзіўся за рубяжом. Жывучы ў Фінляндыі, а потым у Германіі і Чэхіі, ён заставаўся прэзідэнтам Беларускага ПЭН-цэнтра, а мяне на пачатку верасня 1991 года выбралі першым віцэ-прэзідэнтам, гэта значыць, канкрэтным выканаўцам. Потым жа, праз год, я падаў заяву аб звальненні. І першае, і другое адбылося, вядома ж, са згоды Васіля Уладзіміравіча.

Даведаўшыся пра мой зыход з Цэнтра імя Ф.Скарыны, Рыгор Барадулін, з якім я быў добра знаёмы яшчэ са студэнцкіх часоў, прапанаваў маю кандыдатуру на пер-

шага віцэ-прэзідэнта, бо мой папярэднік, Карлас Шэрман, павінен быў прайсці сур'ёзны курс лячэння. Каб прыняць канчатковае рашэнне, з-за граніцы прыехаў Васіль Быкаў. Быў бадзёры, нават вясёлы. Амаль не адчувалася астма, што раней вельмі мучыла: замежныя лекары ўдала падлячылі яго.

Сабраліся мы ва ўтульным памяшканні на Залатой Горцы. Рыгор Барадулін запэўніваў усіх, што ўсё будзе лёгка і проста:

— Ты ж, Васіль, Адама ведаеш, да працы яму не прывыкаць. Асацыяцыю беларусістаў цягне.

Але якраз Міжнародная асацыяцыя беларусістаў і бянтэжыла Быкава. Ён, паўтаруся, быў на нашым першым кангрэсе, выступавіў там, ведаў, які гэта вялікі і адказны кавалак грамадскай работы — пашырэнне беларускай культуры ў свеце. Ды яшчэ без фінансавання, толькі на складкі.

— То сапраўды, Адаме, як яно будзе? Ты ж не адмовішся ад асацыяцыі? — заклапочана спытаў Васіль Уладзіміравіч.

— Не маю да наступнага кангрэса маральнага права. А кангрэс — у 2004 годзе.

— Адам усё пацягне, — падбэдзёрваў Барадулін. — У абедзвюх арганізацыях многа агульных сяброў. Задачы таксама блізкія. Беларусісты нас больш перакладаць будучы...

— І памяшканне для інфармацыйнай службы нашай асацыяцыі, для сабранай бібліятэкі патрэбна. Без бібліятэкі нам ніяк не абысціся. Бо што ж пашыраць, якія тэксты сябрам для перакладу пасылаць.

— Ну, калі загвоздка толькі ў гэтым, — з палёгкай уздыхнуў Васіль Уладзіміравіч, — то ніякіх праблем не бачу. Вунь побач які вялікі пакой. Толькі трэба вызваліць яго ад абсталявання, што цяпер не адпавядае профілю нашай работы.

І на развітанне ўжо зусім супакоена:

— Калі што — звані. Мой нямецкі тэлефон табе дадуць. Думаю, што

ў Франкфурце Барыс Кіт узрадуецца, калі скажу яму, што цябе рэкамэндавалі выбраць. Вы ж, здаецца, бачыліся не раз — і ў Нямеччыне, і ў Мінску.

Але з тым званеннем было не так проста. Па-першае, тэлефон, хоць у іншых ён быў, мне далі толькі праз некалькі месяцаў. Па-другое, дорага абыходзіліся званкі. Сяброўскіх складак не хапала, каб аплаціць камунальныя паслугі. Пачаў старацца, каб знайсці якія гранты. Дзеля гэтага пабываў (за кошт прымаючага боку) у Польшчы, Вялікабрытаніі, Чэхіі, Японіі. Завязаліся ажыўленыя сувязі з Расійскім ПЭН-цэнтрам, маскоўскімі беларусамі. І ўсюды прозвішча Быкава адчыняла "высокія" дзверы. Усюды ішла гаворка пра тое, што ён варты Нобелеўскай прэміі, што дзеля гэтага трэба рабіць канкрэтныя крокі, новыя пераклады. Але размовы пра дапамогу, супрацоўніцтва заканчваліся звычайна нічым.

І прычыны тут дзве: па-першае, з восні 2001 года ў Беларусі змянілася сітуацыя з атрыманнем грантаў, па-другое, пасля тэрактаў у Амерыцы ў свеце змяніліся арыенцыі. Мы спрабавалі неяк ўпісацца ў новыя ўмовы, далучыліся са сваім "антытэрарыстычным" "круглым сталом" да сімпозіума, які праходзіў у Мінску пад эгідай ЮНЕСКА, падрыхтавалі і выдалі зборнік матэрыялаў. Але грошы, выдзеленыя на кніжку (гэтую і іншыя), нельга было выкарыстаць на аплату камунальных паслуг. За сродкі МАБ ці "Кантактаў і дыялогаў" гэта таксама аніяк не ўдалася. І тады я пачаў гаварыць: нашто нам столькі кватэру і купім аднапакаёвую, па кішэні. Гэта прывяло да бурны пратэстаў (Быкаў у канфлікт не ўмешваўся), абвінавачванняў мяне ў "нелегітымнасці".

Тады я пабацьў, што ўзяўся не за сваю справу, што спалучэнне работы ў ПЭН-цэнтры і ГА "МАБ" толькі перашкаджае апошняму. Зразумеў, што трэба, каб на маё месца прыйшоў пісьменнік ці журналіст, які кіруе куды саліднейшым выданнем, чым "Кантакты і дыялогі". Такой асобай мне бачыўся Сяргей Законнікаў, які меўся арганізаваць свой "тоўсты" месячнік. Васіль Быкаў пагадзіўся са мной. Заставалася толькі ўгаварыць Сяргея. Дзве гадзіны працягваліся нашы перамовы. Але ён, прывёўшы важкія контраргументы, адмовіўся. І тут раптам Рыгор Барадулін

і Уладзімір Арлоў прапанавалі кандыдатуру Андрэя Дынько з яго "Нашай нівай" (якраз — для такога памяшкання). Яго тэрмінова прынялі ў сябры ПЭН-цэнтра. Васіль Быкаў даў згоду на змену. І хаця на агульным сходзе некалькі пісьменнікаў угаворвалі мяне ўзяць заяву назад, я цвёрда стаяў на сваім: сам буду галасаваць за Дынько, бо альтэрнатывы яму не бачу.

Узаемаадносінны мае з Васілём Быкавым, мяркуючы па апошняй тэлефоннай размове, пасля майго не зусім фартуннага "ПЭН-цэнтраўства" не змяніліся. Ён разумеў, што аніякі я не палітык, патрэбны там, а найперш навуковец і потым ужо пісьменнік ці журналіст. І да майго зыходу з Залатой Горкі аднёсся, відаць, як да зададзенасці.

І вось прайшлі ўжо саракавіны на Усходніх могілках, дзе магіла Васіля Быкава па-ранейшаму, з дня пахавання, патанае ў кветках. Прышлі першыя артыкулы беларусістаў, прысвечаныя яго памяці, — з Беластока і Масквы, Нью-Йорка і Парыжа, Вільнюса і Таронта.

Прыходзіць час усім нам засяродзіцца, успрыняць урокі жыцця і творчасці Васіля Быкава. Што значыў для Беларусі? Для свету? Што мы павінны зрабіць, каб годна ўшанаваць яго памяць?

Найперш, вядома, неадкладна сабраць у адно месца (інстытуце літаратуры?) усё ім напісанае. У рукапісах і друках. Пачаць рыхтаваць па магчымасці поўны збор яго твораў. Улічваючы тое, што было напісана ім за рубяжом. А сёе-тое і перавыдаць асобна. Напрыклад, запісаныя ім у Франкфурце-на-Майне ўспаміны Барыса Кіта "Цярновы шлях", выдадзеныя там жа ў 2001 годзе ў выглядзе рукапісу і таму недаступныя сённяшнім чытачам у Беларусі. Перакананы, што такіх твораў знойдзецца нямала.

Потым трэба пачаць карпатлівае збіранне матэрыялаў для мемарыяльнага музея або музеяў — у Мінску і на радзіме, ва Ушацкім раёне.

Верыцца, што з часам з'явіцца асэнсаванні ў выглядзе манаграфій, зборнік успамінаў. З аддаленасці асоба Васіля Быкава не здрабнее, а набудзе іншае, больш ёмістае вымярэнне. Такія людзі прыходзяць у літаратуру, да народа нячаста. І з ласкі Божай. І застаюцца на векі.

Адам МАЛЬДЗІС.

(Здымкі зроблены жонкай Васіля Быкава Ірынай Міхайлаўнай).

Будучы даведнік

Суайчыннікі ў свеце

Пятро ЮШЧУК

[24.06.1950 года, в.Крывая Бельска-Падляскага павета Падляскага (былога Беластоцкага) ваяводства, Польшча], юрыст, навуковец, грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Польшчы.

П.Юшчук нарадзіўся ў сялянскай сям'і Рыгора і Надзеі Юшчукоў. З дзяцінства жыў у беларускамоўным асяроддзі: бацькі і аднавяскоўцы ў паўсядзённым побыце карысталіся беларускай мовай. У 1969 годзе паспяхова здаў ўступныя экзамены ў Варшаўскі ўніверсітэт па спецыяльнасці права і адміністрацыя. У 1974 годзе атрымаў дыплом магістра права. Адначасова з заняткамі ва ўніверсітэце завочна вучыўся ў Варшаўскім інстытуце псіхалогіі і педагогікі па спецыяльнасці культурна-асветная дзейнасць. Пасля здачы экзаменаў і службы ў войску пераехаў

у Беласток. Цяпер П.Юшчук з'яўляецца юрыстам-консультам Канцэлярыі права "Крэдэнта". П.Юшчук — актыўны дзеяч беларускага руху ў Польшчы. На пачатку 80-х гадоў быў актыўным сябрам БГКТ, а потым супрацоўнічаў з маладымі аднадумцамі па стварэнні Беларускага дэмакратычнага аб'яднання — адзінай палітычнай партыі нацыянальных меншасцей у Польшчы. Дзякуючы яго юрыдычным парадам і практычнай дапамозе, ствараюцца іншыя беларускія арганізацыі на Беластоцчыне: Саюз беларускіх журналістаў, Беларускі саюз у Польшчы, Культурна-асветніцкае таварыства, Беларускае аб'яднанне студэнтаў (БАС), Звяз беларускай моладзі

(ЗБМ), Праграмная рада тыднёвіка "Ніва". П.Юшчук з'яўляецца адным з ініцыятараў і стваральнікаў беларускага дзіцячага садзіка ў Беластоку і пачатковых школ у ваяводскім цэнтры з вывучэннем беларускай мовы як прадмета. У рамках гэтай дзейнасці разам з бацькамі арганізаваў "Тэатр бацькоў і дзяцей", які рыхтуе і паказвае ў школах, дзе навучаюцца дзеці беларусаў Беластока, спектаклі з элементамі беларускіх народных абрадаў: Калядкі, Нараджэнне Хрыстова, Купалле, Юр'еў дзень, дажынкi. Стаў каардынатарам Беларускага дэмакратычнага аб'яднання. Без яго ўдзелу не абыходзіцца ні адна выбарчая кампанія ў мясцовыя самаўрады, польскі парламент. П.Юшчук удзельнічае ў навуковых канферэнцыях, прысвечаных гісторыі Падляшша, Польшчы, Беларусі, выступае на іх з дакладамі па гісторыка-юрыдычнай тэматыцы. Яго матэрыялы часта можна пабачыць у мясцовым друку: тыднёвіку "Ніва", часопісе "Часопіс". Аказвае дапамогу ў правядзенні штогадовых фестываляў сучаснай беларускамоўнай песні і музыкі "Басовішча" ў ваколіцах Гарадка.

Пятрусь КАПЧЫК (Ізяслаў, Украіна).

3 надаланага

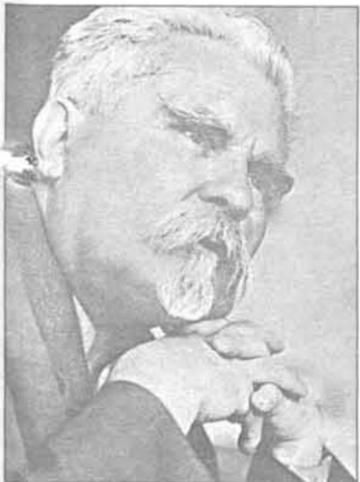
"PERSPECTIVES BIELORUSSIENNES"

У чэрвеньскім нумары кварталніка французскіх беларусістаў многа ўвагі ўдзяляецца Фестывалю беларускай культуры, які з 22 кравасіка да 20 мая праходзіў у горадзе Клермон-Феран.

У прыватнасці, пра гэтую падзею падрабязна гаворыцца ў вялікім артыкуле Вірджыніі Шыманец, унучкі вядомага беларускага мастака. Сёння яна доктар мастацтвазнаўства (у галіне тэатра) і артска. Фестываль В. Шыманец арганізоўвала разам з дырэктарам Французскага тэатра Бруна Бусаголем. У фестывалі прынялі ўдзел тэатр пад кіраўніцтвам Міколы Пінігіна, музычная група "Палац". Студэнцкі тэатр Клермон-Феранскага ўніверсітэта зрабіў прыемны сюрпрыз пісьменніцы Святлане Алексіевіч, паказаўшы арыгінальную інтэрпрэтацыю яе кнігі "Чарнобыльская малітва".

У час фестывалю адбылася прэзентацыя кнігі В. Шыманец, якія сёлета выйшлі ў папулярнай ужо "Беларускай серыі" выдавецтва "L'Harmattan", — "Тэатр Беларусі (канец XIX стагоддзя — 1920 год)" і "Мікола Пінігін".

Валянціна ГРЫШКЕВІЧ.

З вульгарна-сацыялагічных меркаванняў у артыкулах "Аб рэпертуары Беларускага дзяржаўнага хору" ("Советская Белоруссия", 19 жніўня 1951 года) і "Канцэртны Дзяржаўнага хору" ("Літаратура і мастацтва", 11 красавіка 1952 года) называліся архаікай такія выдатныя ўзоры песеннай класікі, як "У полі вярба нахілёная", "Камары гудуць", "Ой, загуду, загуду".

Мала дасведчаных у мастацтва людзі ўбачылі ў іх "ідэалагічнае скрыўленне і безнадзейную безыдэйнасць". У артыкуле-водпаведзі "Песня служыць народу" і "Запісы ў ЦК КПБ" з уласцівай Шырме-публіцысту палыміянсцю ён адстаяў сваю арыентацыю на народную песню як аснову працы хору.

У 1952 годзе Дзяржаўны хор пераязджае ў Мінск, а ў 1955-м бліскуча выступае на Дэкадзе Беларускага мастацтва ў Маскве, пасля якой кіраўніку было прысвоена званне "Народны артыст СССР", а калектыў прызнаны адным з лепшых прафесійных хараў краіны. У 1957 годзе хору надаецца званне Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларусі. Пасля Дэкады кіраўнік стварае з калектывам высокамастац-

Заканчэнне.

Пачатак у № № 32, 33.

ВЯЛІКІ БЕЛАРУС 3-ПАД БЕЛАВЕЖЫ

кія праграмы, дзе лепшыя песні беларусаў выдатна гучалі побач з "Вечарам" С.Танеева, "Татарскім палонам" М.Рымскага-Корсакава, "Паэтычнай араторыяй" Г.Свірыдава, "Па слядах Руставелі" А.Такташвілі. За гэтую работу ў 1962 годзе Шырме была прысуджана Дзяржаўная прэмія Беларусі. Да 1970 года Рыгор Раманавіч кіраваў калектывам, які называлі капэлай Шырмы. Майстрам лічылі яго і за дырыжорскую манеру, калі "не толькі рукі, але і ўся істота дырыжора гаварыла, клікала, маліла, і гэтыя поклічы і просьбы былі той галоўнай тэхнікай, якая вырашала лёс артыстычнага поспеху. Такім майстрам быў А.С.Вешнікаў, да таго роду майстроў належаў Шырме". (В.Балашоў).

Як і раней, Рыгор Раманавіч шмат клапаціўся аб стварэнні і выданні высокамастацкіх апрацовак беларускіх народных песень. Добры іх знаўца, ён ведаў, якому кампазітару можна даверыць тую або іншую песню, каб не абламаць яе жывых парасткаў. Апрацоўкі, што прайшлі мастацкую апрацоўку ў капэле, надрукаваліся ў зборніках "Выбраныя песні з рэпертуару Дзяржаўнага хору БССР" (1958) і "Спявае Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла БССР" (1966). Завяршылася ўся гэтая велізарная праца выданнем у 1972 і 1974 гадах двух фундаментальных тамоў "Беларускія народныя песні ў апрацоўках для хору", куды ўвайшло 217 разнастайных работ, да стварэння якіх Шырме прыцягнуў 44 кампазітараў Беларусі, Расіі, Украіны, Польшчы, Літвы, Эстоніі, Латвіі. Лепшымі сярод іх Шырме называў апрацоўкі А.Грачанінава, А.Багатырова і А.Пашчанкі. Выхад двухтомніка адкрыў магчымасці для шырокага культурнага абмену з другімі народамі СССР. Зака-

намерным было прысуджэнне Шырме другой Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

Новыя творчыя магчымасці (узятая ў народа вярнуць яму) адкрыліся перад Рыгорам Шырмам — збральнікам песеннага фальклору. Тысячы яго запісаў становяцца каштоўнейшымі зборнікамі. Шырме выдатна занатаваў найбагацейшую ў славянскім свеце (пра што сведчыў яшчэ Адам Міцкевіч) песеннасць беларусаў, збіраючы ад забыцця і перадаў у мастацкую практыку.

Першы яго песенны зборнік "Беларускія народныя песні, загадкі і прыказкі" (1947) і наступны — "Беларускія песні" (1955) з-за адсутнасці паліграфічнай базы выдадзены без нот. Толькі пасля востракрытычнага выступлення Шырмы на III з'ездзе пісьменнікаў Беларусі ў 1954 годзе і серыі артыкулаў аб няправільных адносінах да выданняў фальклору становішча змянілася. Сапраўднай мастацкай з'явай сталі выдадзеныя ў 1958 годзе ў Маскве з мелодыямі "Дзвесце беларускіх народных песень" Р.Шырмы, дзе аўтар прадставіў усесаюзнай навуковай і творчай грамадскасці паэтычнае і мелодычнае багацце народнай песні.

Па справядлівай ацэнцы Н.Гілевіча, лепшым выданнем беларускіх народных песень з нотамі за ўсю гісторыю беларускай фалькларыстыкі стаў чатырохтомнік Шырмы "Беларускія народныя песні", асобныя тамы якога, адпаведна, выходзілі ў 1959, 1960, 1962 і 1976 гадах. Гэта быў вынік амаль 70-гадовай збральніцкай і творчай дзейнасці Шырмы.

З 1966 года і да канца жыцця Шырме кіраваў кампазітарскай арганізацыяй Беларусі. Яго вельмі непакоіла, што людзі ў наш час

менш спяваюць. Ён быў упэўнены, што народ, які перастаў спяваць, перастае жыць паўнакроўным жыццём. Прадметам яго асаблівай увагі былі спевы ў школе, пра што сведчыць і выдадзены ў 1957 годзе "Школьны спеўнік", і шматлікія выступленні і артыкулы пад дэвізам "Заспявае школа — заспявае народ". Самадзейнае мастацтва рэспублікі ён скіроўваў не на падрабку пад вядомыя ўзоры, а на свае рэгіянальныя, мясцовыя традыцыі, на самабытнасць.

Творчае крэда Шырмы ў поўны голас прагучала ў выдадзенай аўтарам гэтых радкоў кнізе 1976 года "Песня — душа народа": "Ёсць у музыцы бяспрэчная ісціна, якую нельга перадаць словамі, але яе выразна і моцна адчувае душа. Яе можна назваць музычнай праўдай. Гэта праўда жывая і дзейная ў народнай песні. Лада-танальная і паэтычная сістэма, на якую робяць наскокі авангардысты ўсякіх масцей, — аснова гэтай праўды... Вышэй і прыгажэй за народную песню нічога не можа быць! Няма кампазітара больш геніяльнага за народ!"

Шчырым клопатам Шырмы сагрэта цэлае пакаленне дзеячаў Беларускага мастацтва. Ён лічыў, што іх рады трэба папаўняць такімі людзьмі, якія з малаком маці ўвабралі любоў да свайго краю, народа, яго мастацтва, мовы. Многія і многія паэты, кампазітары, фалькларысты, музыканты атрымалі пуцёчку ў жыццё, дзякуючы бацькоўскаму благаслаўленню Рыгора Шырмы.

Многа зрабіў Рыгор Раманавіч, каб беларуская паззія загучала ў музыцы. "Часта бывае неабходна падказаць кампазітару, напамніць добры тэкст, на які можна напісаць цікавы твор. Вось я і вырашыў, як кажуць, узяць ініцыяты-

ву ў свае рукі". Па шматлікіх усламінах, у яго партфелі заўсёды былі з сабою лепшыя творы беларускіх паэтаў, якія майстар часта раздаваў і рассылаў кампазітарам.

Плённа працаваў Шырме як нязменны старшыня Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за мяжою, для якіх яго імя, як і запісаная ім славетная "Зорка Венеры", былі сімвалам Радзімы. Рыгор Раманавіч асабліва клапаціўся, каб беларусы на чужыне бераглі сваю культурную спадчыну, перадавалі яе дзецям. За ўмацаванне культурных сувязей паміж славянскімі народамі ўрад Балгарыі ўзнагародзіў Р.Шырму ордэнам Кірылы і Мяфодзія, а ў Польшчы яму надалі ганаровае званне "Заслужаны для польскай культуры".

Афіцыйныя ўлады таксама высока ацанілі шматгранную дзейнасць Р.Шырмы. Ён удастоены звання Героя Сацыялістычнай Працы, узнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, "Знак Пашаны". Імя Р.Шырмы носіць Дзяржаўная акадэмічная капэла Беларусі і Пружанская музычная школа. У сярэдняй школе №150 Мінска створана прысвечаная яму экспазіцыя, а ў Пружанах працуе музей Рыгора Шырмы. Знешняя і ўнутраная абялянасць гэтага прыгожага чалавека натхніла многіх паэтаў, кампазітараў, скульптараў на стварэнне твораў аб ім.

Вялікі беларус, які нарадзіўся і пачаў сваю творчую дзейнасць на белавежскай зямлі, дае і для нашых часоў прыклад вернага служэння беларускаму народу і яго ідэалам.

Васіль ЛІЦВІНКА.

весткі з суполак

"ЛЮБЛЮ НАШ КРАЙ, СТАРОНКУ ГЭТУ..."

2(14) студзеня 1893 года ў старадаўняй Вільні нарадзілася Канстанцыя Калечыц, якую мы добра ведаем пад псеўданімам Буйло

Такім чынам, у студзені бягучага года споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння паэтки, аўтаркі верша "Люблю", які ведаюць паўсюль, дзе жывуць беларусы. Напісаны спадарыняй Канстанцыяй у далёкім 1913 годзе, ён ужо 90 гадоў на слыху ўсіх патрыятычна настроеных да роднага слова беларусаў, пакладзены на музыку, яго спяваюць на ўсіх беларускіх імпрэзах:

*Люблю наш край — старонку гэту,
дзе я радзілася, расла,
дзе першы раз пазнала шчасце,
связаю надолі праліла.*

*Люблю народ наш беларускі,
Хаціны ў зелені садоў,
Залочаныя збожжам нівы,
Шум нашых гаяў і лясоў...*

Спадарыня Канстанцыя нарадзілася і жыла ў Вільні, якая на той час была цэнтрам, апірышчам беларускай культуры, дзе захавалася чыстая беларуская мова, дзе яна гучала на ўсе

грудзі: жыхары Вільні, якія лічылі сябе беларусамі, вольна і паўсюдна ёю карысталіся. На вялікі жаль, мне невядома, ці гэтак жа вольна і паўсюдна карыстаюцца роднай мовай настаўнікі і вучні беларускай школы імя Ф.Скарыны ў сённяшняй Вільні і ці адзначалі яны ў сваёй школе слаўныя ўгодкі сваёй знакамітай зямлячкі Канстанцыі Буйло — 110 гадоў з дня яе нараджэння і 90-годдзе выхаду ў свет верша-гімна "Люблю", таму што ў "Голасе Радзімы" пра гэта не было паведамлення з Вільні, як звычайна. Мы ж у сваім гурце беларускай культуры даволі сціпла па сённяшніх варунках украінскага жыцця пастараліся ўшанаваць памяць слаўнай беларускай паэтки.

На занятках гурта беларускай літаратуры я раскажаў пра жыццё і творчасць паэтки, дзеці змаглі ўбачыць яе кніжкі, што захоўваюцца як дарагія рэліквіі

ў маёй хатняй бібліятэцы: "На адноўленай зямлі" (вершы, Мінск, 1961), "Роднаму краю" (вершы, Мінск, 1973), "Курганная кветка" (вершы, драматычныя паэмы, Мінск, 1989). Вершы спадарыні Канстанцыі гучаць на многіх мовах народаў свету: англійскай, асецінскай, венгерскай, грузінскай, казахскай, латышскай, літоўскай, румынскай, малдаўскай, мангольскай, польскай, таджыкскай, французскай, рускай, украінскай...

На ўкраінскую мову вершы К.Буйло перакладалі Тамара Каламіец, Уладзімір Сасюра, Міхась Рудэнка, Уладзімір Забаштанскі і іншыя. Першы верш паэтки "Сасна", перакладзены з беларускай мовы на ўкраінскую А.Удавічэнкам, 10 траўня 1909 года быў змешчаны ў газеце "Рада". Наступныя вершы спадарыні Буйло па-ўкраінску з'явіліся на Украіне аж у 1937 годзе ў 1-м томе анталогіі "Белоруська радзянсь-

ка поезія", якая выйшла ў Кіеве: "Я ад цябе ўсё прыняць гатова...", "Мая Беларусь", "Ліпы", "На Украіне", "Купалу", "Песня павольна плыве", "Перад выездам у поле", "Я б хацела, каб пальцы людскія...", "Крыніца". Пераклаў іх добры знаўца беларускай мовы У.Забаштанскі... Потым публікацыі вершаў спадарыні К.Буйло на ўкраінскай мове з'яўляліся ў часопісе "Вітчизна" (№ 7 за 1947 год), часопісе "Дніпро" (№ 9 за 1947 год), у 1948 годзе ў калектыўным зборніку беларускай паэзіі, а ў 1975-м яе верш "Партызанка Алеся" ў перакладзе М.Нагнібіды быў уключаны ў зборнік "Балады мужнасці й відвагі". У 1979 годзе ў Кіеве выйшаў зборнік паэзіі К.Буйло "Лісова коліска". Апошні ж раз друкавалі па-ўкраінску вершы К.Буйло ў харкаўскім зборніку паэзіі "Ля вечнага агню". І быў гэты верш "Памяць", які з беларускай мовы пераклала знаная паэтка Тамара Каламіец...

...Імя Канстанцыі Буйло ўжо на пачатку XX стагоддзя стала побач з імянамі Янкi Купалы і Якуба Коласа, Максіма Багдановіча і Цёткі. Яна была першай беларускай паэткай-лірыкам, душу якой перапаўняла любоў да роднага краю:

*...Усё ў краю тым сэрцу міла,
Бо я люблю край родны мой,*

*Дзе з часам першыя спазналася
І з гора першаю слязою.*

Славуты пясняр Янка Купала першы заўважыў і ацаніў талент юнай Канстанцыі Буйло, прывітаўшы ёй верш "Мая думка". Менавіта Янка Купала быў укладальнікам і рэдактарам зборніка паэзіі К.Буйло "Курганная кветка", які выйшаў да чытача ў Вільні ў 1914 годзе ў друкарні Марціна Кухты і факсімільнае выданне якой з'явілася ў 1989 годзе ў мінскім выдавецтве "Мастацкая літаратура" накладам 8 тысяч асобнікаў. Адзін з іх і знаходзіцца ў Ізяславе. Гурткоўцы з вялікім хваляваннем і асалодаю чытаюць вершы бессмяротнай Канстанцыі Буйло. Зараз думаем над пастаюўкаю фантастычнага абразка ў адной дзеі "Кветка папараці", дзеі якога адбываюцца ў ноч на Яна Купалу... А завяршылася наша сціплае ўшанаванне памяці паэтки праслухоўваннем гуказапісу песні "Люблю наш край — старонку гэту" ў выкананні Беларускага дзяржаўнага хору пад кіраўніцтвам тады яшчэ жывога кіраўніка Рыгора Шырмы. Лічу, што імпрэза ўдалася, і дзеці будуць памятаць пра выдатную паэтку беларускую.

Пятрусь КАПЧЫК,

кіраўнік гурта "Зорка Венеры".
Ізяслаў, Украіна.

Фотавандроўка з яйгенам казюлем па палессі

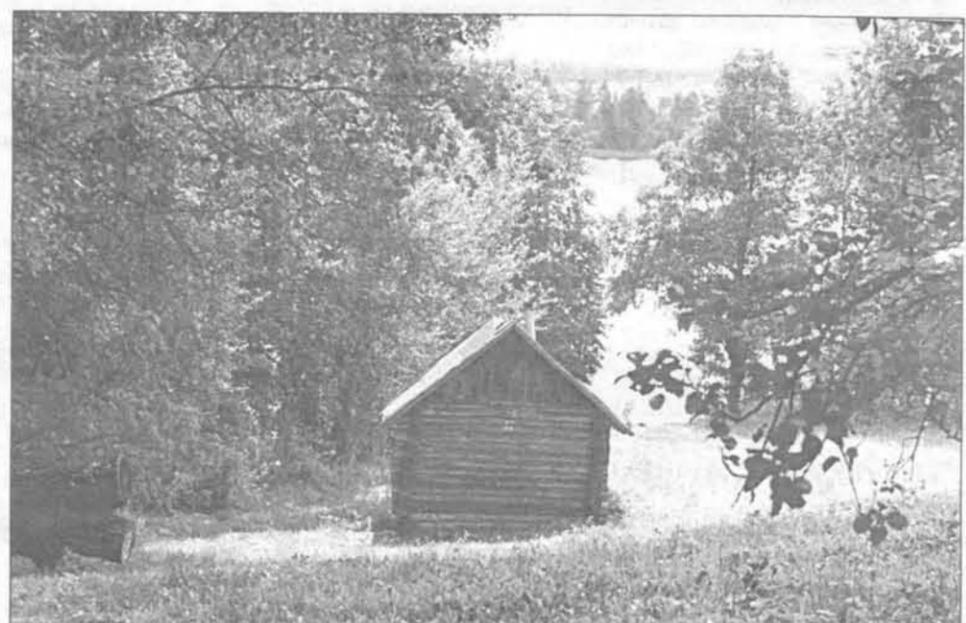
Леанід ВЕРШАНКА

НАСТАЛЬГІЯ

Затужыла душа па радзіме,
Па вярбе, па дуброве густой,
Па чырвонай ласкавай
рабіне,
Па лужку, дзе шуміць
травастой.
Зашчымела душа
па рачульцы,
Па Славечне з крутым
беражком.
А яшчэ затужыла па вульцы,
Дзе з дзяўчынай гуляў
вечарком.
Забалела душа па матулі,

Па табе, маладзенькі
мой клён,
Па матулевай зрэбнай
кашулі,
Найпрыгожай, блакітнай,
як лён.
Затужыла душа па бусляныцы
І па клубе у вёсцы Дабрынь.
Туды крочыў з сяброўкай
на танцы
Я пад шэпат
духмяных вяргінь.
Забалела душа па крыніцы,
Па рамонках, бярозыцы, сасне.

А яшчэ па красуні сініцы,
Што пяе у бары па вясне.
Затужыла душа па
сцяжынцы,
Па траве-мураве ля дарог.
Па Скародным, па вёсцы
Засінцы,
Дзе чакае бацькоўскі парог.
Забалела душа па таполі,
Па табе, кучаравы лясок.
А яшчэ затужыла па полі,
Дзе звініць залаты каласок.
Зашчымела душа па дамочку,
Там сястра-прыгажуня жыве,
Яна стол накрывае ў садочку,
Яна брата у гоці завяе.

з мінулага

І ў старажытнасці ўмелі ваяваць...

Пасля выхаду на экран кінафільма «Настасся Слуцкая» ў краіне вырасла цікавасць да беларускай гісторыі, асабліва ваеннай, дзе дастойнае месца займаюць апалчэнні беларускіх гарадоў.

Крымскае ханства, якое ўзнікла пасля распаду ў сярэдзіне XV стагоддзя Залатой Арды, жорстка спусташала Тураў, Нясвіж, Мазыр, Клецк, Лагойск і іншыя гарады. На чале з князем Сямёнам Слуцкім войска рашуча супраціўлялася татарам-захопнікам пад горадам Бабруйскім, але частыя набегі ўсё роўна працягваліся. Узначаліла абарону горада і рашуча вывела полк суп-

раць праціўніка жонка князя Настасся. Пачалі стварацца апалчэнні ў многіх беларускіх гарадах пасля атрымання імі магдэбургскага права (першым з іх стаў у 1380 годзе Брэст). Вось што расказвае кандыдат гістарычных навук Алесь Шамак:
— Гарады, якія атрымалі магдэбургскае права, фарміравалі апалчэнне, куды ўваходзілі практычна ўсе мужчы-

ны. Яны па чарзе неслі варту каля ўязных варотаў, на крапасных сценах, кантралявалі парадак у самім горадзе. З багатых гараджан фарміравалі коннае апалчэнне. Ваенна-фізічная падрыхтоўка мужчынскай часткі насельніцтва горада стала нормай і традыцыяй. Адным з лепшых па арганізацыі і ўзроўні падрыхтоўкі было апалчэнне Слуцка. У 1655 годзе, напрыклад, у ім налічвалася 1 800 чалавек. Палкі дзяліліся на сотні і дзесяткі.

Скарыстоўвалася розная халодная і агнястрэльная зброя: рагаціны, ланцугі, косы, шаблі, мушкеты, пісталеты. Афіцэры хадзілі па дамах гараджан, правяралі спраўнасць зброі і наяўнасць по-

раку і куль. У каго не было зброі, у выпадку трывогі павінны былі прынесці на гарадскі вал не менш як пяць камянёў памерам з кулак. Гарадскім уладам Слуцка Радзівілы загадалі рэгулярна праводзіць ваенныя вучэнні, парады, заняты па стральбе. Важнай формай захавання ваеннай дысцыпліны ў мірны час былі агляды гарадскога апалчэння, слаборніцтвы па стральбе. Пераможцы вызваляліся на год ад гарадскіх павіннасцей, акрамя ваеннай.

Праводзіліся слаборніцтвы па стральбе і для ўсіх жадаючых. Пераможцы ўзнагароджваліся: за 1-е месца — мушкетам, 2-е — шабляй, 3-е — кап'ём. Гарадской моладзі дазвалялася з пачат-

ку лета кожную нядзелю і па святах пасля абеду страляць у цэль. Порах для гэтага прадаваўся па больш нізкай цане. Неабходнасць узмоцненых заняткаў апалчэнцаў па стральбе была выкліканая і тым, што мушкет XVI-XVII стагоддзяў важыў ад 10 да 15 кілаграмаў. А выстралам з яго забівалі зубра на адлегласці да 300 метраў. Вага і аддача зброі патрабавалі даволі вялікай фізічнай сілы. Жыхары Слуцка адбівалі шматлікія асады татар і ні разу горада не здалі.

Падрыхтаваў па матэрыялах друку і гістарычных даведнікаў

Яўген ЛАПЦЕЎ.

«Голас Радзімы»
Галоўны рэдактар
Наталія САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-32, (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
<http://golas.promedia.by>

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», могуць не супадаць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісаны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 2 124 экз. Заказ 1512. Падпісана да друку 19. 8. 2003 г. у 12.00.
Газета набрана і звярстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе.

Адрукавана на паліграфічным РУП «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).